

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

**Programa școlară
pentru disciplina**

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

CLASELE a III-a – a IV-a

Notă de prezentare

Conform planului-cadru de învățământ, aprobat cu numărul 3371/ 12.03.2013, disciplina *Limba și literatura română* se predă în clasele a III-a – a IV-a, cu o alocare de 5 ore/ săptămână.

Programa de *Limba și literatura română* pentru clasele a III-a – a IV-a a fost realizată pe baza *Cadrului comun pentru dezvoltarea competențelor de comunicare în limba maternă*, dezvoltat în perioada iunie-august 2014, pornind de la concluziile studiilor dezvoltate în cadrul proiectului POSDRU 35279 *Un învățământ performant bazat pe decizii fundamentate - Strategii de valorificare a evaluărilor internaționale privind rezultatele învățării*.

Acest cadru a fost structurat pentru a accentua aspectul comunicativ-funcțional al învățării limbii și literaturii materne în contextul actual. Fără îndoială că limbile și literaturile cunosc o mare diversitate. Decupajele tradiționale de tipul „limbă” și „literatură” se raportează întotdeauna la elemente specifice în plan lingvistic sau în plan literar. Totuși, competențele de comunicare se focalizează pe operații cognitive identice. În acest sens, sunt relevante cadrele de referință ale studiilor internaționale (de exemplu PISA, PIRLS), care vizează un set de procese identice pentru măsurarea achiziției elevilor, indiferent de limba lor maternă.

Totodată, se remarcă inițiativele europene care încearcă să evidențieze jaloane comune în progresia achiziției elevilor indiferent de limba pe care o vorbesc. Exemple relevante în acest sens sunt elementele componente ale competenței de comunicare în limba maternă conform cadrului de referință pentru competențe cheie pentru învățarea pe parcursul întregii vieți sau nivelurile stabilite în cadrul de referință pentru literaturi. În această perspectivă, programa valorifică următoarele documente:

- *Key Competences for Lifelong Learning — a European Reference Framework, Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006*, (Recomandarea Parlamentului European vizând competențele cheie) în Official Journal of the EU, 30 dec. 2006. Din acest document au fost extrase elementele componente ale competenței de comunicare în limba maternă.
- *Literary Framework for Teachers, LiFT* (Cadrul de referință pentru literatură realizat cu sprijin european și pilotat în 6 țări membre, printre care și România), <http://www.literaryframework.eu/>. Acest document a fost utilizat pentru formularea competențelor și a activităților de lectură.
- *PIRLS Assessment Framework*, <http://timssandpirls.bc.edu/pirls2011/framework.html> (Studiul internațional privind progresia competențelor de lectură la finalul învățământului primar, la care România participă din 2001 - cu teste în limbile română și maghiară). Acest document a facilitat dezvoltarea unor competențe, a unor activități de lectură și structurarea conținuturilor.
- *The European Language Portfolio (Portofoliul european al limbilor)* http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Portfolio_EN.asp. Acest document a orientat reflecția asupra competențelor de comunicare.

Alături de racordarea fără echivoc la tendințele actuale în didactica limbii materne pe plan internațional, documentul de față își propune o consolidare a abordării educaționale centrate pe nevoile elevilor în societatea contemporană. Dincolo de retorici, sunt propuse formulări ancorate în cotidian, care să ofere elevilor achiziții de calitate în domeniul comunicării, în contexte semnificative de învățare.

Din punct de vedere formal, programa de față continuă modelul curricular avansat de programele pentru clasa pregătitoare, clasele I și a II-a aprobate în 2013, fiind structurată astfel: notă de prezentare, competențe generale, competențe specifice și exemple de activități de învățare, conținuturi, sugestii metodologice:

- **competențele generale** sunt urmărite pe întreg parcursul învățământului primar (aceste competențe vizează receptarea și producerea de mesaje în contexte semnificative pentru copii);
- **competențele specifice** sunt derivate din competențele generale și sunt vizate pe parcursul fiecărei clase; **activitățile de învățare** reprezintă exemple de sarcini de lucru (neobligatorii) prin care se dezvoltă competențele specifice;
- **conținuturile** sunt exprimate ca: funcții ale limbii/acte de vorbire (gramatică funcțională), tipologii ale textului și elemente intuitive privind regularitățile limbii;
- **sugestiile metodologice** au rolul de a orienta profesorul în organizarea demersului didactic pentru a reuși să faciliteze dezvoltarea competențelor.

Competențe generale

- 1. Receptarea de mesaje orale în diverse contexte de comunicare**
- 2. Exprimarea de mesaje orale în diverse situații de comunicare**
- 3. Receptarea de mesaje scrise în diverse contexte de comunicare**
- 4. Redactarea de mesaje în diverse situații de comunicare**

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Receptarea de mesaje orale în diverse contexte de comunicare

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
1.1. Extragerea unor informații de detaliu dintr-un text informativ sau literar accesibil - completarea unor tabele/ scheme/ organizatori grafici cu informații din texte audiate; reluarea audierii pentru a completa/ transpune în tabele/ organizatori grafici informații din textele audiate - îndeplinirea unor instrucțiuni audiate (realizarea unei figurine origami prin operații simple, învățarea regulilor unui joc nou, construirea unui obiect din materiale din natură/reciclate pe baza unor pași simpli, urmărirea unui clip youtube: „Cum fac...?”) 1.2. Deducerea sensului unui cuvânt prin raportare la mesajul audiat în contexte de comunicare familiare - folosirea unor tehnici prin încercare și eroare pentru a descoperi semnificația cuvintelor - explicarea sensului cuvântului prin mijloace verbale și nonverbale pornind de la contextul mesajului audiat 1.3. Sesizarea unor regularități ale limbii prin raportare la mesaje audiate - observarea unor mărci specifice (plural/ gen etc.) 1.4. Manifestarea curiozității față de diverse tipuri de mesaje în contexte familiare - realizarea unor desene/ benzi desenate/ scheme pentru a ilustra ceea ce a înțeles din texte informative sau literare simple - vizionarea de emisiuni pentru copii (online sau TV) pe teme de interes pentru clasa de elevi - folosirea reportofonului, a computerului etc. pentru a audia diferite texte - audierea unor povești, povestiri, întâmplări, folosind reportofonul, computerul etc.	1.1. Realizarea de deducții simple pe baza audierii unui text literar sau informativ accesibil - formularea unor predicții, pe baza unor fragmente de text audiate - oferirea de concluzii simple pornind de la scurtmetraje animate / fragmente de desene animate - audierea unor dialoguri amuzante/ interesante și identificarea persoanelor care comunică (numărul și statutul lor, vârsta, preocupările) 1.2. Deducerea sensului unui cuvânt prin raportare la mesajul audiat în contexte de comunicare previzibile - întuirea sensului unui cuvânt dintr-o secvență de emisiune audio/ video (Discovery, National Geographic) - explicarea sensului cuvântului pornind de la context 1.3. Sesizarea abaterilor din mesajele audiate în vederea corectării acestora - observarea dezacordului sau a altor abateri 1.4. Manifestarea atenției față de diverse tipuri de mesaje în contexte previzibile - concursuri pe echipe pentru rezolvarea de sarcini simple/ itemi cu alegere multiplă pornind de la textele audiate - vizionarea de scurtmetraje animate sau filme scurte pentru copii - audierea unor scenete/ fragmente de teatru radiofonic pentru copii și realizarea de improvizații pe baza acestora - notarea unor elemente considerate importante dintr-un scurt text de informare audiat

1.5. Manifestarea unei atitudini deschise față de comunicare în condițiile neînțelegerii mesajului audiat - solicitarea repetării unui mesaj (de exemplu, „Ce-ai spus?”/ „Mai spune o dată!”/ „Cred că nu am înțeles ce ai spus”/ „Te rog să mai spui o dată”) - solicitarea unei explicații (de exemplu, „Ce înseamnă că ...?”) - exerciții pentru depășirea fricii de eșec: exerciții de reascultare a mesajului; folosirea unor coduri nonverbale pentru a semnala neînțelegerea/ înțelegerea mesajului	1.5 Manifestarea interesului pentru receptarea mesajului oral indiferent de perturbările de canal - jocuri pentru sesizarea semnificației unor mesaje bruiate, trunchiate, articulate defectuos - activități de grup în care soluționarea temei necesită angajarea verbală a tuturor membrilor
---	--

2. Exprimarea de mesaje orale în diverse situații de comunicare

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
2.1. Descrierea unui obiect/ unei ființe din universul apropiat pe baza unui plan simplu - identificarea și numirea unor trăsături ale obiectelor/ ființelor din universul apropiat - descrierea frontală, cu sprijin din partea profesorului, a obiectelor la îndemână (pornind de la întrebări de sprijin și ajungând la mesaj) - descrierea colegului de bancă, cu sprijin din partea profesorului sau a altui coleg - colaborarea pentru descoperirea ideilor care pot structura un plan simplu	2.1. Descrierea unui personaj dintr-o carte/ dintr-un film /a unui personaj imaginar urmărind un set de repere - discutarea aspectelor relevante descoperite în text/ carte referitoare la personaj (de exemplu, „Ce îi place personajului? Cum se mișcă/se deplasează? Ce jucării are și cum se joacă? Cum își petrece timpul liber?” etc.) - realizarea unui portret al personajului folosind diferite modalități de exprimare: desen/colaj, ritm/melodie, pantomimă etc.; verbalizarea și comentarea acestei descrieri de către cel care a realizat-o sau de către un coleg - participarea la joc de rol pentru a intra în pielea personajului; aprecierea interpretării după criterii convenite
2.2. Povestirea unei întâmplări cunoscute pe baza unui suport adecvat din partea profesorului - relatarea după întrebările investigatorului perfect (Cine? Ce? Unde? Când? Cum? De ce? Cu cine? Cu ce?) - relatarea unei secvențe dintr-un film/ desen animat/ clip pentru care nu există subtitrare sau sonor	2.2. Relatarea unei întâmplări imaginate pe baza unor întrebări de sprijin - jocuri de imaginație (de exemplu, „Închide ochii – ești pe plajă și joci volei cu prietenii, s-a stărnit furtuna, ce faceți?”) - inventarea unui alt final la o poveste - imaginarea unei continuări a unei scene de poveste - relatarea unor întâmplări având ca suport banda desenată - exercițiu de imaginație: ne imaginăm ... (de exemplu, „Intrăm în podul unei case: Ce auzim? Ce mirosim? Ce vedem?”)
2.3. Prezentarea unei activități realizate individual sau în grup - formulare de răspunsuri la întrebări simple de control – „Ce ai făcut? Ce ai făcut mai întâi? Și apoi? Dar în cele din urmă?”	2.3. Prezentarea ordonată logic și cronologic a unui proiect/ a unei activități derulate în școală sau extrașcolar - discuții referitoare la prezentarea proiectelor în faza inițială și la final

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
- prezentarea după plan a unei teme - prezentarea unor evenimente ale clasei (excursie, concurs, târg de măștișoare etc.)	- discutarea unor criterii pentru aprecierea prezentării unor proiecte/ teme - concurs de prezentări orale pe o temă anunțată (de exemplu, serbarea de Crăciun, vizita la muzeu, personajul ..., vizionarea filmului 3D) cu juriu dintre elevii clasei - prezentarea în ordine logică, cronologică a unor imagini care corespund momentelor unei întâmplări
2.4. Participarea la interacțiuni pentru găsirea de soluții la probleme - dezvoltarea de proiecte interdisciplinare la clasă, în școală sau în comunitate, în cadrul unui grup mic - organizarea unui eveniment (de exemplu, o serbare, o expoziție cu afișe realizate în urma lecturilor)	2.4. Inițierea și menținerea unei interacțiuni în vederea rezolvării de probleme individuale sau de grup - jocuri care se bazează pe întrebări reciproce - proiecte în perechi/ grupuri mici în care elevii stabilesc roluri și derularea activităților - minidezbateri/ controversa creativă
2.5. Adaptarea vorbirii la diferite situații de comunicare în funcție de partenerul de dialog - dramatizarea unor scene de poveste - joc de rol în diverse situații de comunicare cu respectarea regulilor stabilite (de exemplu, „Ești cu bicicleta în parc și ai găsit un pui de porumbel căzut din cuib. Este un domn pe o bancă mai încolo. Jucați scena!”)	2.5. Manifestarea interesului pentru participarea la interacțiuni orale - organizarea unui eveniment în școală/ comunitate - promovarea unei idei/ a unor produse - participarea la campanii de susținere/ de atragere a atenției asupra unei probleme - exprimarea propriilor opinii în legătură cu un fapt cunoscut, o întâmplare trăită, un eveniment public etc.

3. Receptarea de mesaje scrise în diverse contexte de comunicare

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
3.1. Extragerea unor informații de detaliu din texte informative sau literare - lectură activă, cu creionul în mână - activități în perechi cu scopul de a lămurii aspecte neînțelese - folosirea jurnalului cu dublă intrare - utilizarea tehnicii SVÎ- Știu, Vreau să știu, Am învățat - formularea de întrebări și răspunsuri prin diferite procedee (interogare reciprocă, procedeul recăutării etc.) - exerciții de citire activă prin folosirea unor simboluri specifice eficientizării lecturii (SINELG)	3.1. Formularea de concluzii simple pe baza lecturii textelor informative sau literare - activități în perechi pe baza unor întrebări reciproce - realizarea, în perechi sau în grup, a unei diagrame Venn pornind de la aspectele comune și de la diferențele referitoare la anumite elemente din text - punerea în funcțiune a unei jucării/ a unui aparat simplu pe baza instrucțiunilor de folosire

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
- utilizarea unor organizatori grafici - hărți ale textului – pentru identificarea unor elemente privind locul, timpul, spațiul acțiunii 3.2. Formularea unui răspuns emoțional față de textul literar citit - exerciții de exprimare a primelor reacții față de cele citite folosind modalități diverse: desen, mimă, schemă, ritm/ melodie etc. - exerciții de tipul „dacă aș fi (personajul) ... m-aș simți/ aș fi ...”	3.2. Asocierea elementelor descoperite în textul citit cu experiențe proprii - realizarea de proiecte integrate care vizează legăturile dintre lumea reală și cea imaginară prezentată în textele citite - realizarea de postere/ organizatori grafici pentru a indica relația dintre text (literar sau de informare) și experiențele proprii - exerciții de reformulare a unui mesaj, din perspectiva diferiților receptori/ emițători
3.3. Formularea unei păreri despre o povestire/personajele acesteia - exerciții de exprimare personală pe baza elementelor din text - exprimarea acordului/ dezacordului față de acțiunile, atitudinile unor personaje 3.4. Evaluarea conținutului unui text pentru a evidenția cuvinte-cheie și alte aspecte importante ale acestuia - realizarea de diagrame, de organizatori grafici în perechi/ în echipe - realizarea de tabele pentru a evidenția relații între diferite elemente de structură sau de conținut 3.5. Sesizarea unor regularități ale limbii pe baza textului citit - observarea unor mărci specifice (de exemplu, plural/ gen etc.) 3.6. Aprecierea valorii cărților - activități la bibliotecă - amenajarea unui colț de lectură în clasă - prezentarea unei cărți la intervale ritmice (o dată pe săptămână, o dată la două săptămâni etc.) - derularea de proiecte de lectură în grup, care se finalizează prin realizarea unei „cărți”; expoziție cu asemenea produse	3.3. Extragerea dintr-un text a unor elemente semnificative pentru a susține o opinie referitoare la mesajul citit - minidezbateri pornind de la aspecte interesante ale textului - realizarea de liste cu aspecte semnificative descoperite în texte și clasificarea acestora în funcție de diverse criterii - rezolvarea unor controverse 3.4. Evaluarea elementelor textuale care conduc la înțelegerea de profunzime în cadrul lecturii - folosirea metodelor gândirii critice pentru explorarea textelor - transferarea informațiilor din text într-un tabel și dintr-un tabel într-un text 3.5. Sesizarea abaterilor din textele citite în vederea corectării acestora - observarea dezacordului și a altor abateri 3.6. Manifestarea interesului pentru lectura literară și de informare - proiecte de documentare la diverse discipline școlare sau în vederea unor activități extrașcolare (de exemplu, excursii, concursuri, serbări) - întâlniri cu scriitori, inițierea unei corespondențe cu un scriitor - concursuri legate de conținutul cărților citite

4. Redactarea de mesaje în diverse situații de comunicare

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
4.1. Aplicarea regulilor de despărțire în silabe la capăt de rând, de ortografie și de punctuație în redactarea de text - interevaluarea textelor scrise - revizuirea textelor redactate - discutarea problemelor apărute la despărțirea în silabe - completarea semnelor de punctuație într-un text fără punctuație și discutarea rezultatelor	4.1. Recunoașterea și remedierea greșelilor de ortografie și de punctuație în redactarea de text - autoevaluarea și interevaluarea textelor redactate - discutarea greșelilor de ortografie - inventarea unor probe pentru a verifica scrierea corectă
4.2. Redactarea unor texte funcționale simple care conțin limbaj vizual și verbal - realizarea unui afiș pentru promovarea unei serbări/ a unui concurs/ a unui proiect/ a unei tombole - elaborarea unui fluturaș pentru comunicarea rezultatelor unui proiect	4.2. Redactarea unor texte funcționale scurte pe suport de hârtie sau digital - comunicarea între elevi sau cu profesorul pe o diversitate de subiecte prin email (întrebări legate de teme, de modul de rezolvare a unui exercițiu etc.) - scrierea unei invitații la o zi de naștere, la un film, la un picnic etc. - completarea corectă a datelor destinatarului pe un plic/ pe o carte poștală, precum și în format digital
4.3. Realizarea unei scurte descrieri ale unor elemente din mediul apropiat pornind de la întrebări de sprijin - elaborarea de instrucțiuni amuzante pentru obiecte la îndemână (de exemplu, „Cum este guma? La ce folosește? Găsește și o utilizare neobișnuită!”)	4.3. Redactarea unei descrieri tip portret pe baza unui plan simplu - expoziție de portrete (colaj/ foto/desen și descriere verbală) - proiect „Căutăm familie iubitoare – descrierea unor animale de companie fără stăpân” - prezentarea unui personaj de poveste/ film/ serial pentru copii - scrierea unui text scurt pentru a se prezenta cuiva necunoscut (unui prieten prin corespondență la primul mesaj, de exemplu)
4.4. Povestirea pe scurt a unei întâmplări imaginate/ trăite - alegerea unor subiecte atractive și construirea unei „burse a poveștilor” - antrenamente de scriere creativă - proiect individual/ grup: „Cartea mea” (realizarea unei cărți și expunerea acesteia/prezentarea acesteia) - scrierea unui paragraf în care se folosesc conectori de tipul: mai întâi, apoi, în cele din urmă	4.4. Povestirea pe scurt a unei secvențe dintr-o poveste/ dintr-un film/ desen animat / a unei activități/ a unei întâmplări imaginate/trăite - relatări în scris pe baza întrebărilor: cine, ce, cum, unde, de ce a făcut...? - realizarea unui jurnal de lectură care să conțină elementele cheie de prezentare a unei cărți citite și/ sau desene care să ilustreze ceea ce își imaginează - realizarea unei benzi, îmbinând desenul cu mesajele scrise (individual/ în perechi/ în grup) - antrenamente de scriere creativă în grup (avansare de idei, selectare de

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
4.5. Manifestarea disponibilității pentru transmiterea în scris a unor idei - participarea, alături de colegi și de profesor, la realizarea programului unei serbări, a scenariului unei dramatizări - expoziții de afișe/ alte produse scrise realizate în urma activităților - participarea la realizarea unui jurnal al clasei	<i>idei, construirea firului narativ, revenire asupra textului)</i> 4.5. Manifestarea interesului pentru scrierea creativă și pentru redactarea de texte informative și funcționale - realizarea unei cărți uriașe pentru colegii de la clasa pregătitoare pe o temă propusă de cei mici/ de profesori sau de clasă - realizarea de afișe pentru promovarea unor evenimente din școală; concurs de afișe

Conținuturi¹

Conținuturile din lista de mai jos constituie mijloace pentru dezvoltarea competențelor de comunicare, respectiv baza de operare prin care se structurează competențele; conținuturile nu se tratează în sine; se va evita metalimbajul.

Domenii de conținut	Clasa a III-a	Clasa a IV-a
Funcții ale limbii (acte de vorbire)	- descrierea (de obiecte, ființe din universul imediat) - relatarea unei acțiuni/ întâmplări cunoscute (trăite, vizionate, citite) - oferirea de informații (referitoare la universul apropiat) - solicitarea de informații (referitoare la universul apropiat) - cererea simplă familiară, cerere politicoasă - prezentarea (de persoane, de cărți, a unor activități) - inițierea unui schimb verbal	- descrierea (de personaje imaginare, de film/ carte) - relatarea unei întâmplări imaginate - oferirea de informații referitoare la universul școlii sau extrașcolar - formularea de solicitări formale și informale - prezentarea (unor rezultate/ proiecte) - inițierea și menținerea unui schimb verbal
Textul	- textul pentru lectură are minimum 450 cuvinte - textul literar: cu precădere narativ; fragmente descriptive scurte; poezii scurte adecvate nivelului de vârstă - text de informare și funcțional: afiș, fluturaș, tabel sau alt tip de organizator grafic, carte poștală, invitație; în funcție de dotări – email	- textul pentru lectură are minimum 800 cuvinte - text literar narativ; text descriptiv de tip portret; poezii scurte adecvate nivelului de vârstă - text de informare și funcțional: afiș, tabele, diagramă Venn sau orice alt tip de organizator grafic adecvat vârstei, hartă și plan simplu de oraș/ traseu turistic etc., carte poștală, invitație; în funcție de dotări – mesaj text și email
Variabilitatea limbii și a comunicării în contexte diferite	- intuirea claselor morfologice – substantiv, adjectiv calificativ, pronume personal, verb - intuirea numărului, a genului	- intuirea persoanei, a timpului - intuirea relațiilor simple dintre cuvinte: subiect-predicat

¹ Domeniile de conținut propuse sunt selectate din lista oferită în descriptivul de *cunoștințe* pentru *competența de comunicare* în limba maternă din *Recomandarea Parlamentului European privind cadrul de referință pentru competențe cheie pentru învățarea pe parcursul întregii vieți*.

Sugestii metodologice

În clasele a III-a și a IV-a, este continuată construirea achizițiilor a căror structurare a început în ciclul anterior (clasa pregătitoare, clasele I și a II-a). Competențele generale rămân aceleași, ceea ce presupune dezvoltarea abilităților care vizează codarea și decodarea mesajelor orale și scrise.

Comunicarea elevilor are loc firesc în clasă și devine, în context școlar, obiect al reflecției și al învățării. Din acest motiv, competențele specifice reprezintă trepte în structurarea comunicării orale și scrise.

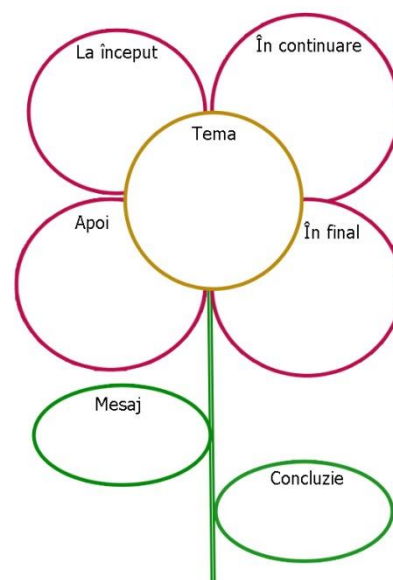
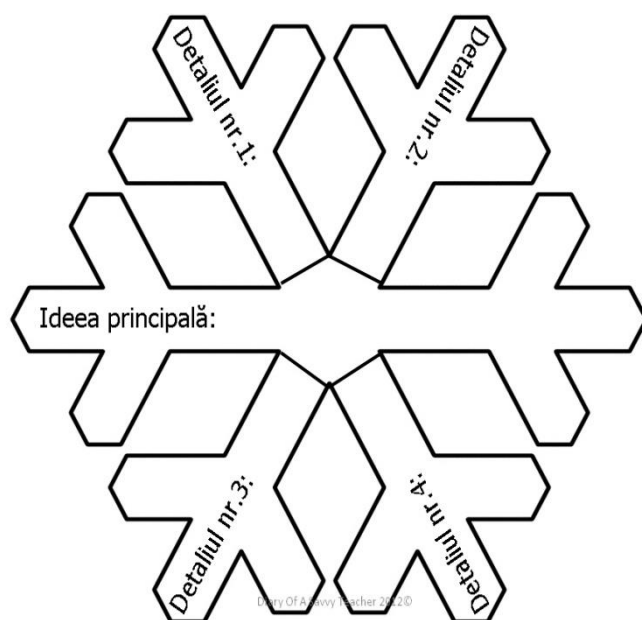
Receptarea mesajelor orale și scrise

Recomandăm ca textele să fie ascultate de către elevi, de câte ori este necesar, astfel încât aceștia să poată realiza sarcinile de lucru și să își antreneze progresiv competențele de ascultare.

Este esențial ca elevii să comunice autentic cu cei din jur, pentru a înțelege, prin intuiție, apoi prin reflecție, importanța de a-l asculta cu adevărat pe celălalt, de a fi atent la nevoile lui, de a empatiza și de a nu judeca. Formarea unor deprinderi de ascultător activ este o componentă importantă a competenței de comunicare. Astfel, contextele create în spațiul școlii trebuie să fie autentice, adecvate vârstei și să răspundă dorințelor grupului de elevi.

Tot în domeniul ascultării, evidențiem și importanța deschiderii unor căi spre reflecția asupra regularităților limbii. Competențele care vizează sesizarea unor regularități sau abateri în exprimarea unui vorbitor conduc la conștientizarea sistemului limbii și a semnificației componentelor sale. Această achiziție este întărită prin dezvoltarea unor competențe similare, în receptarea mesajului scris.

Anumite sarcini de receptare se realizează prin intermediul organizatorilor grafici. Aceștia pot fi construiți în forme diferite, pornind de la imaginația copiilor, folosind formate găsite pe internet sau utilizând elemente din text. Exemplele ilustrate mai jos sunt selectate din *Provocarea lecturii*, EDP 2014, ghid realizat în cadrul proiectului POSDRU 35279.

În privința receptării mesajului scris, accentele formative sunt pe semnificații și pe explorarea acestora la nivelul textului scris (literar și nonliterar). Structurarea competențelor se raportează la procesele lecturii din cadrul de referință PIRLS și la receptarea literaturii din cadrul LiFT. Din perspectiva PIRLS, lectura, în scop informativ sau în scop estetic, înseamnă comprehensiune, care se construiește treptat, de la simplu la complex, prin antrenarea a patru procese cognitive esențiale: identificarea de informații explicit formulate, realizarea de deducții simple, integrarea și interpretarea ideilor și a informațiilor, evaluarea critică a conținutului și a elementelor textuale. În demersurile focalizate pe formarea competențelor de lectură, cadrul didactic trebuie să proiecteze activități coerente pentru antrenarea treptată a celor patru procese, care să ducă la o înțelegere profundă a textelor, la evaluări critice, la formulare de răspunsuri personale față de cele citite, susținute cu elemente/ cu exemple din mesajele scrise.

LiFT valorifică experiențe didactice europene, valoroase în abordarea lecturii literare în context școlar și pledează pentru importanța trezirii interesului elevului, a motivației sale, ca prim pas pentru formarea unei atitudini pozitive față de cunoașterea lumii prin lectură. Este necesar ca alegerea textelor literare ce urmează a fi abordate în clasă să corespundă nevoilor elevilor, intereselor acestora și reprezentărilor lor despre lume. De asemenea, investigarea lumilor ficționale, prin sarcini simple, dar relevante pentru elevi, îi ajută să extragă informația semnificativă dintr-un text, să o lege de propria viață, să compare lumea reală cu cea ficțională și să-și susțină punctele de vedere cu argumente valide.

Așadar, lectura, ca abilitate de viață, este un scop explicit al învățării, de maximă importanță pentru cunoaștere și pentru dezvoltarea personală a elevului, nefiind un mijloc pentru practicarea vocabularului și a gramaticii.

Exprimarea orală și redactarea

În privința producerii de mesaje orale și scrise, accentele formative sunt puse pe valorizarea intereselor elevilor din perspectiva exprimării de idei, de păreri, de emoții pe tematici relevante pentru experiențele lor. Succesul unor activități de exprimare depinde de semnificația lor pentru elevul înțeles în individualitatea sa, cu un profil cognitiv și afectiv propriu. Totodată, sunt valorizate experiențele de interacțiune care pun bazele comunicării eficiente și ale socializării.

Temele de redactare, precum și problematicile abordate în producerea orală trebuie să traducă intenții autentice de comunicare din perspectiva elevului. Rezolvarea unor sarcini stereotipe, repetitive va conduce la abordări superficiale, la lipsa motivației și a încrederii în sine, în propriile idei.

Din acest motiv, în prezentul document, producerea de texte orale sau scrise pune accent pe relevanța contextului de comunicare, pe interogare, pe explorarea universului copilului, inclusiv prin apelul la noile tehnologii. Sunt evidențiate, de asemenea, situații în care, pentru a se exprima, elevii pot folosi și alte coduri în afara celui lingvistic (de exemplu, desene, colaje, ritm și melodie etc.).

Modelul comunicativ-funcțional și abordarea conținuturilor

În documentul de față, domeniile de conținut sunt preluate dintre cele stipulate în Recomandarea Parlamentului European pentru formarea competențelor cheie. Conținuturile sunt tratate ca bază de operare pentru structurarea competențelor, nu ca scopuri în sine.

În privința elementelor de construcție a comunicării, s-a optat pentru intuirea regularităților din mesajele vehiculate și pentru identificarea acestora în context. Sesizarea semnificației categoriilor gramaticale și a claselor morfologice se poate realiza prin jocuri de imaginație și prin analogii reprezentative.

Cum poate înțelege *numărul și genul substantivului* un copil aflat în stadiul operațiilor concrete? Cum ajunge să observe că toate acele cuvinte binecunoscute, pe care le folosește pentru a numi obiectele din jurul său, au niște caracteristici comune? Un punct de acces relevant ar putea fi o călătorie pe o planetă necunoscută, unde elevii, pentru orientare, trebuie să numească diversele formațiuni pe care le observă. Se pot inventa nume amuzante pe baza a ceea ce elevii identifică, pe baza unor fotografii ale planetelor Venus, Marte etc. găsite pe internet. Alt punct de acces poate deriva dintr-un joc de rol inspirat de un fragment vizionat din filmul *E.T.*. De exemplu, copiii îi arată prietenului, E.T., grădina din spatele casei, numind diverse componente și folosind gesturi:

- *Un pom!*
- *Trei pomi!*

- *Uite o floare ...*

Se pot utiliza orice analogii, metafore, puncte de acces care sprijină intuirea conceptelor.

Demersul constructivist, adoptat în contemporaneitate, presupune explorarea de către elevi a realității comunicării în același mod în care au făcut-o, în trecut, aceia care au scris gramaticile, nu cu scopul de a scrie ei înșiși alte tratate, ci de a comunica eficient, responsabil.

Liste orientative de autori

N.B. Listele sunt *orientative* – autorii de manuale/ profesorii vor selecta autorii și textele considerate adecvate demersului propus.

- Literatură română

Alexandrescu, Grigore - *Fabule*
 Arghezi, Tudor - *Cartea cu jucării*
 Blandiana, Ana - *Întâmplări din grădina mea*
 Chimet, Iordan - *Cele douăsprezece luni ale visului*
 Coșbuc, George - *Poezii*
 Creangă, Ion – *Amintiri din copilărie*
 Eminescu, Mihai - *Poezii*
 Gârleanu, Emil – *Din lumea celor care nu cuvântă*
 Kerim, Silvia - *Povestiri despre prietenii mei*
 Naum, Gellu - *Cartea cu Apolodor*
 Oprescu, Adrian – *Tomii. O poveste*
 Petrescu, Cezar – *Fram, ursul polar*
 Popescu, Adina - *Miriapodul hoinar și alte povești*
 Sadoveanu, Mihail – *Povestiri pentru copii*
 Sântimbreanu, Mircea – *Recreația mare*
 Sorescu, Marin - *Unde fugim de-acasă*
 Tudoran, Radu – *Toate pânzele sus*
 Topârceanu, George – *Poezii*
Ce poți face cu două cuvinte? (juniorii). Antologie.

- Literatură universală

Dahl, Roald - *Matilda, Vrăjitoarele, Uriașul cel prietenos, Fantasticul domn Vulpe*
 Elwin Harris, Gemma - *Întrebări mari de la cei mici la care răspund niște oameni foarte importanți*
 Ende, Michael - *Punci cu porunci, Jim Năsturel și Luckas, mecanicul de locomotivă*
 Funke, Cornelia - *Când Moș Crăciun cade din cer, Devoratorul de cărți*
 Hawking, Steven - *George și cheia secretă a Universului, George în căutare de comori prin Cosmos, George și Big Bangul*
 Kastner, Erich - *Emil și detectivii, Emil și ce trei gemeni*
 Maar, Paul - *Sâmbăta, când vine Sambo*
 Nosov, Nikolai - *Aventurile lui Habarnam și ale prietenilor săi*
 PIRLS - *Culegere. Instrumente de test, EDP 2013*

Listă de site-uri utile

www.liternet.ro
<http://www.itsybitsy.ro/copii/>
<http://training.ise.ro/course/category.php?id=89>

Practici de succes

Exemplele de mai jos sunt selectate din *Provocarea lecturii*, EDP 2013, ghid realizat în cadrul proiectului POSDRU 35279, vizând *ameliorarea competențelor de lectură* pe baza rezultatelor la studiul PIRLS.

*Explorarea textului literar - Mama! după Mircea Sântimbreanu,
Exemplu propus de Aurelia Fierăscu, clasa a III-a, Școala Gimnazială nr. 307 București*

Prima oră

1. Lectura individuală

Elevii clasei a III-a citind textul

2. Întrebări pe marginea textului.

3. Metoda cadranelor (vizează informații explicite pentru primul cadran, deducții simple pentru al doilea cadran și interpretare/integrare pentru ultimele două cadrane). Lucrând în echipă de câte patru, elevii au completat următorul cadran:

Faptele Ioanei	Atitudinea mamei pisicii și a câțelului
Atitudinea mamei Ioanei	Atitudinea Ioanei

Un grup de elevi completând cadranele

Câte un reprezentant al fiecărei echipe a ieșit în fața clasei. S-au citit răspunsurile primei echipe la primul cadran (faptele Ioanei), ceilalți reprezentanți având sarcina de a citi doar ceea ce nu s-a spus. S-a procedat la fel pentru celelalte cadrane. Răspunsurile primite au ilustrat faptul că unii dintre ei au făcut confuzii ori au adăugat din propria imaginație (mama stătea pe canapea și plângea; mama a certat animalele; mama era credulă etc.). Atunci când o concluzie formulată nu pornea de la textul citit, ci de la experiența/imaginația lor, ceilalți membri ai echipei au primit sarcina să citească din text fragmentul care ilustrează concluzia lor. Efectul a fost cel scontat: colegii le-au spus că elementul era inventat, nu corespundea textului.

Citirea cadranelor

Ora a doua

S-au realizat mai multe activități care au vizat primele două procese de lectură vizate de PIRLS² (respectiv 1 – identificarea de informații explicite și 2 – formularea de deducții simple).

Pentru primul proces de lectură vizat de PIRLS:

- ilustrarea prin desen** a unei fapte, activitate realizată în perechi. Fiecare echipă a arătat desenul în fața clasei, iar colegii au identificat momentul ilustrat în desen.
- ordonarea desenelor pe o **axă a timpului**; un elev a citit textul, iar un altul a așezat desenele pe axă; apoi un alt elev a povestit oral, pe baza desenelor.

Elevii clasei a III-a explorează textul și prezintă rezultatele

Pentru al doilea proces vizat de PIRLS:

² PIRLS vizează patru procese ale lecturii: identificarea de informații explicite, formularea de deducții simple, interpretarea și integrarea ideilor și a informațiilor, examinarea și evaluarea conținutului, a limbajului și a elementelor textuale.

- Procesul de intenție: elevii și-au exprimat părerea față de comportamentul Ioanei și au putut trece de la un șir la altul (șirurile aveau următoarele etichete: *Sunt de acord / Nu sunt de acord / Mă abțin (mă mai gândesc)* doar după ce menționau argumentul care i-a convins să-și schimbe părerea. Iată câteva exemple:

Nu sunt de acord, pentru că trebuia să spună adevărul mai devreme.

Sunt de acord, pentru că mama ar fi certat-o, iar mie nu-mi place să fie certați copiii.

Sunt de acord, pentru că și-a învins teama de a nu fi certată și și-a recunoscut faptele.

Sunt de acord, întrucât a mințit pentru că nu știe ce e bine și ce e rău.

Nu sunt de acord, pentru că este obligată să spună ce face, ca mama să-i spună ce e bine și ce nu.

Elevii participă la procesul de intenție

Ora a treia

S-au realizat mai multe activități care vizează al treilea și al patrulea proces vizat de PIRLS (respectiv 3 - interpretarea și integrarea ideilor; 4 – studierea și evaluarea conținutului, a elementelor textuale)

Pentru procesul 3:

- **turnirul întrebărilor**: elevii au avut ca temă să scrie câte două întrebări care să solicite: a) informații; b) păreri/concluzii, precum și răspunsurile la aceste întrebări; în timpul orei, elevii au fost împărțiți în două grupe; elevii din prima grupă au citit întrebările, iar ceilalți au dat răspunsurile, apoi au schimbat; de fiecare dată elevul care a citit întrebarea a fost solicitat să spună dacă este mulțumit de răspuns sau dacă aștepta un alt răspuns.

Iată câteva dintre întrebările elevilor și răspunsurile primite:

Ce părere ai despre răbdarea mamei Ioanei?

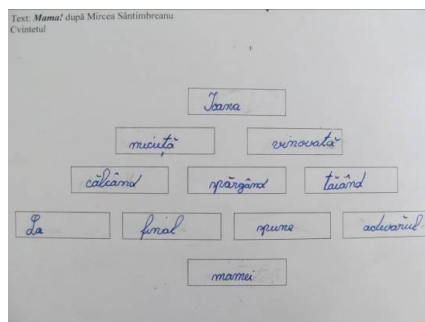
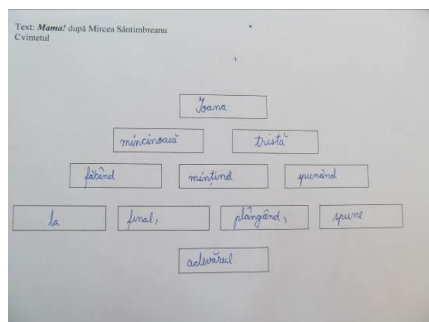
Atitudinea ei a fost corectă pentru că a lăsat-o pe Ioana să-și recunoască greșeala și s-o îndrepte.

Ce concluzie tragi din comportamentul celor trei mame?

Mamele suferă și sunt dezamăgite când copiii lor greșesc.

Pentru procesul 4:

a) **cvintetul**

Fiecare elev are pe masă fișa cu textul în întregime. Elevii vor completa propozițiile lacunare de pe fișele primite, cu informații din text. Se vor citi cele zece propoziții completate, pentru a verifica dacă toți elevii au completat corect spațiile punctate.	individual frontal (profesor-elev, elev-elev)	20 min
Elevii vor avea pe masă câte un jeton colorat. Citesc sarcina de lucru de pe flipchart. <i>Căutați informații în text și subliniați-le cu culoarea jetonului de pe bancă:</i> ➤ albastru - visul micuțului brotăcel ➤ oranj - sfaturile date de bufniță ➤ violet - vestea primită de la bătrânul brotac ➤ verde - ideea salvatoare ➤ roșu - mulțumirea lui Oaky. Astfel, vor fi câte 4 elevi care caută aceeași informație. Înainte de raportare, se vor aduna să discute ce au găsit. Se vor verifica propozițiile subliniate.	individual frontal (profesor-elev)	5 min
A doua oră: ► Munca pe grupe Se vor forma 4 grupe a câte 5 elevi. Fiecare grupă va răspunde la cele două întrebări din fișa de lucru, căutând informații în text. Elevii din fiecare grupă își vor alege câte un reprezentant care va citi întrebările și răspunsurile. Elevii își vor spune părerea și se vor corecta eventualele greșeli. Apoi, fișele se vor expune pe un panou, în fața clasei.	pe grupe	25 min
Pe mese, elevii au fișe cu propoziții pe care trebuie să le așeze în ordinea în care s-au petrecut întâmplările din text. Fiecare grupă va rezolva sarcina de lucru. Se va stabili, împreună, ordinea corectă: 4; 6; 5; 2; 8; 7; 1; 3.	pe grupe	15 min
Se va completa harta lecturii. Se împart sarcinile în cadrul grupei. Pe baza textului, elevii completează rubricile hărții lecturii. ► Temă pentru acasă <i>Descrieți cum a reușit Oaky să le fie de folos celor din neamul peștilor.</i>	pe grupe	10 min
A treia oră: ► Munca în perechi Se formează zece perechi de elevi (prin numărare: numere pare și impare). Li se vor propune teme diferite de discuție, referitoare la text. Acestea vor fi listate și tăiate sub formă de benzi. Ele vor fi repartizate perechilor: ✚ <i>Ai aflat, din text, dorința lui Oaky. Tu ce crezi despre aceasta?</i> ✚ <i>Numește două motive pentru care Oaky dorea să devină broască țestoasă.</i> ✚ <i>Oaky a reușit să tulbure liniștea viețuitoarelor din lac. Enumeră trei dintre acestea.</i> ✚ <i>Micul brotăcel a crezut că o carapace îi va da mai multă înțelepciune. Găsește o dovadă care să arate că acest lucru nu este adevărat.</i> ✚ <i>Gândește-te la sfaturile înțelepte pe care broșcuța visătoare le-a primit de la bufniță. Explică unul dintre acestea.</i> ✚ <i>Oaky a aflat că apele iazului au scăzut. Explică de ce s-a întâmplat acest lucru.</i> ✚ <i>Imaginează-ți ce s-ar fi întâmplat dacă Oaky nu ar fi avut</i>	în perechi	30 min

ideea salvatoare. De ce se spune în text că Oaky a făcut „o faptă de toată lauda”? Indică două motive pentru care Oaky a fost felicitat de toată suflarea lacului. Ce te-a impresionat mai mult din lectură? De ce? Elevii își vor exprima opiniile, justificând răspunsurile.	frontal (profesor-elev, elev-elev)	
Ciorchinele Găsiți câteva caracteristici ale broscuței Oaky, așa cum reies din text. Elevii vor realiza ciorchinele pe fișe colorate și le vor expune pe un panou.	individual	15 min
► Eseul de cinci minute Li se cere elevilor să scrie ce au învățat din aventurile lui Oaky. (De exemplu: <i>El ajunge să fie mulțumit de propria persoană, a înțeles că este unic, inteligent și frumos, exact așa cum este. Înțelepciunea vine din interior și nu are nicio legătură cu aspectul fizic.</i>) Sunt acceptate și alte învățături posibile. ► Temă pentru acasă Căutați continuarea întâmplărilor în Oaky dă un recital. Citiți cartea în echipă. (Dați cartea de la unul la altul!)	individual	5 min

Fișe de lucru

Completează următoarele enunțuri cu informații din text:

- De o vreme încoace, toată suflarea lacului vorbea de
- Broaștele nu mai conteneau cu, berzele și uitau să mai pescuiască, păsările, peștii, toți erau
- Oaky se săturase să mai fie un simplu brotăcel verde! Avea un singur vis acum: își dorea din tot sufletul să devină
- Așa că stătea deoparte de fiecare dată, deși tare i-ar mai fi plăcut să tragă o
- Azi așa, mâine la fel, până când vestea a ajuns la urechile
- Respectul nu este dat de o, ci de felul
- Oaky a aflat o veste îngrijorătoare:
- Unprăbușit oprea apa care trebuia să se verse în, formând un
- N-a durat mult șiau deschis din nou drumul către
- De-abia atunci, micuțul brotăcel și-a dat seama că, și fără o carapace de țestoasă, a putut face

Activitate pe grupe

•Grupa I

Răspundeți la întrebările:

- Ce eveniment a tulburat liniștea lacului?

-
► Care a fost ideea salvatoare a lui Oaky?
.....

•Grupa a II-a

Răspundeți la întrebările:

- De ce scădea apa din lac?

-
► Ce i-a explicat bufnița micului brotăcel?
.....

•Grupa a III-a

Răspundeți la întrebările:

- De ce dorea Oaky să devină broască țestoasă?

-
► Cum au reușit castorii să-i dea o mână de ajutor?
.....

•Grupa a IV-a

Răspundeți la întrebările:

- Cum s-au comportat viețuitoarele din heleșteu când au aflat dorința lui Oaky?

-
► Ce a înțeles micuțul brotăcel după ce a fost felicitat?
.....

- Indică ordinea în care s-au petrecut întâmplările din text.

1. Micuțul brotăcel este felicitat pentru fapta sa.
2. Broscuța a aflat că apele iazului au scăzut.
3. Acum, Oaky e mulțumit că e broscuță.
4. Toată suflarea lacului vorbea despre un tânăr brotăcel.
5. Bufnița cea înțeleaptă îi dă mai multe sfaturi.
6. Oaky își dorea să devină broască țestoasă.
7. Viețuitoarele din lac sunt fericite.
8. Oaky îi roagă pe castori să elibereze râul de buștean.

Explorarea textului literar - Planeta pitică
Exemplu propus de profesor Ioana Oros, cls. a III-a A, Școala Gimnazială „Octavian Goga”, Cluj-Napoca

Câteva caracteristici ale colectivului de elevi:

- clasa este eterogenă și are 28 de elevi; în componența clasei intră și doi copii cu CES;
- elevii apreciază orele de lectură, au deja preferințe clare; ei lucrează foarte bine pe grupe, sunt comunicativi, învățarea prin colaborare este foarte eficientă și apreciată de toți elevii; ei folosesc metodele specifice gândirii critice și preferă să lucreze pe grupe, în acest stil.

Scenariu didactic

Activități	Interacțiune	Timp
Captarea atenției - urmărirea unei prezentări electronice pe tema „Spațiul cosmic”. Se discută imaginile vizionate.	profesor-elev	10 min
Lectura cu creionul în mână Elevii citesc textul integral, cu creionul în mână, utilizând sistemul de semne prestabilit. Se discută pe marginea însemnărilor făcute.	individual frontal profesor-elev	30 min
Elevii primesc o fișă pe care au un exercițiu care le cere să realizeze corespondența între personaje și acțiunile lor. La final, vor verifica, lucrând în perechi, corectitudinea rezolvării.	individual, apoi în perechi	10 min
Lectura creativă Elevii sunt organizați în grupe, după preocupări și au de realizat următoarele sarcini: 1. <i>Realizați benzi desenate care să ilustreze povestea citită.</i> 2. <i>Ilustrați prin pantomimă însușirile planetei.</i> 3. <i>Compuneți un cântec potrivit textului citit.</i> 4. <i>Alcătuți o scrisoare pe care planeta ar fi scris-o pământenilor după momentul lovirii ei de către rachetă.</i> 5. <i>Prezentați informații despre planetele Sistemului Solar.</i> Prezentarea rezultatelor finale și interpretarea rezultatelor obținute.	pe grupe elev-elev elev-profesor	35 min 15 min
Realizare de postere Elevii sunt organizați în grupe și au de realizat următoarea sarcină: <i>Prezentați imaginea planetei pitice la începutul și la sfârșitul întâmplării, precizând sentimentele acesteia, motivând de ce ați făcut această alegere.</i> Prezentarea posterelor. Autoevaluare: elevii își analizează propria lucrare/activitate/ participare la rezolvare, lipind pe Broasca Tessy – o broscuță ce-i va însoți la orele de lectură - romb colorat corespunzător (foarte bună – romb verde închis, bună – verde deschis, mulțumitoare – maro, satisfăcătoare - oranj)	pe grupe frontal individual	35 min 10 min
<i>Imaginează-ți că ești planeta pitică. Pornind de la informațiile din textul citit, redactează o pagină de jurnal, în care să prezinți o zi în spațiul cosmic.</i> Prezentarea jurnalelor. Aprecierile lucrărilor.	individual elev-profesor profesor-elev	30 min 19 min
Tema Elevii au ca temă să realizeze o schiță a sistemului solar; în dreptul fiecărei planete vor nota „calitățile” fiecărei planete, așa cum reies din text.	frontal profesor-elev	1 min

Scenariu didactic

- **Brainstorming:** La ce vă gândiți când auziți cuvântul „bambus”?
- **Știu/Vreau să știu/Am învățat... despre ursul panda** - elevii completează primele două rubrici, urmând ca ultima să fie completată după citirea și discutarea textului frontal
- **Citire individuală cu o grilă de lectură** – identificarea de informații explicite și formularea de deducții simple
- **Investigația** (aprofundare prin întrebări - Procesul 3): fiecare echipă a primit câte o întrebare la care a elaborat răspunsul.

De ce crezi că ursul Panda își face culcușul din frunze și din tulpini de bambus?

Explică afirmația: Coloritul blănii îl face inconfundabil.

În ce condiții Panda poate muri de foame?

Când nu-și merită numele de Marele Panda?

De ce sunt în pericol de dispariție?

Elevii sunt invitați să revină la text pentru a răspunde corect.

- Prezentarea rezultatelor și completarea tabelului **Știu/Vreau să știu/Am învățat**, în a treia rubrică.

- **Joc de rol:** un elev primește rolul de urs Panda și este intervievat de colegii săi (gen „conferință de presă”) - Procesele 1 și 4

Se formulează întrebări legate de locuința, înfățișarea, meniul, puii, viața și pericolele care-l pândesc pe ursul Panda, dar și de genul:

De ce locuiești în China? De ce nu vii să locuiești la noi în România? (...nu este bambus...)

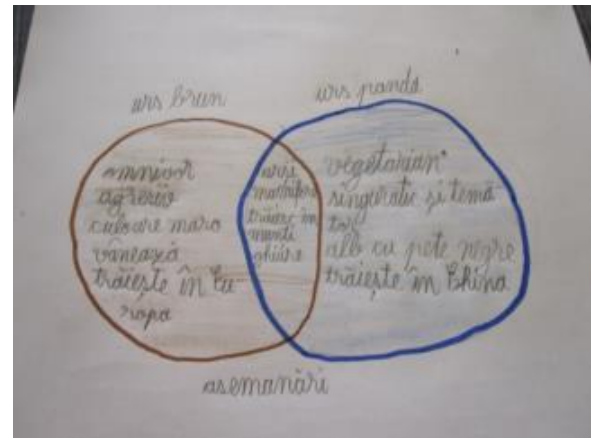
Ai gheare? La ce le folosești dacă nu vânez? (Da, ... ca să mă cațăr în copaci după hrană.)

De ce urci vara în munți? (...caut răcoarea munților)

Ești prieten cu ursul brun de la noi? (Nu, pentru că e carnivor și agresiv.)

- **Compară Marele Panda cu ursul brun:** diagrama Venn

Se discută asemănările și deosebirile dintre cele două mamifere, după care elevii au de completat diagrama.

- **Realizarea unui organizator grafic**, în cadrul acelorași grupe - se sintetizează întregul conținut.
- După afișare urmează **Turul galeriei** cu completarea de comentarii.

Fiecare membru al echipei a completat câte un „satelit” al ciorchinului, implicându-se activ. Și-au denumit și echipele: *Cei 6 Panda*, *Bambusul*, *Micii Panda*, *Alb-negru*, *Colorații Panda*.

Grupul de lucru

Gabriela Droc	Ministerul Educației Naționale
Mina Rusu	Ministerul Educației Naționale
Ligia Sarivan	Institutul de Științe ale Educației
Aniela Mancaș	Institutul de Științe ale Educației, Liceul „Alexandru Vlahuță”, București
Mihaela Bucinski	Școala Gimnazială „Ionel Teodoreanu”, București
Daniela Laudoiu	Centrul Național de Evaluare și Examinare
Radu Dascalu	Centrul Național de Evaluare și Examinare